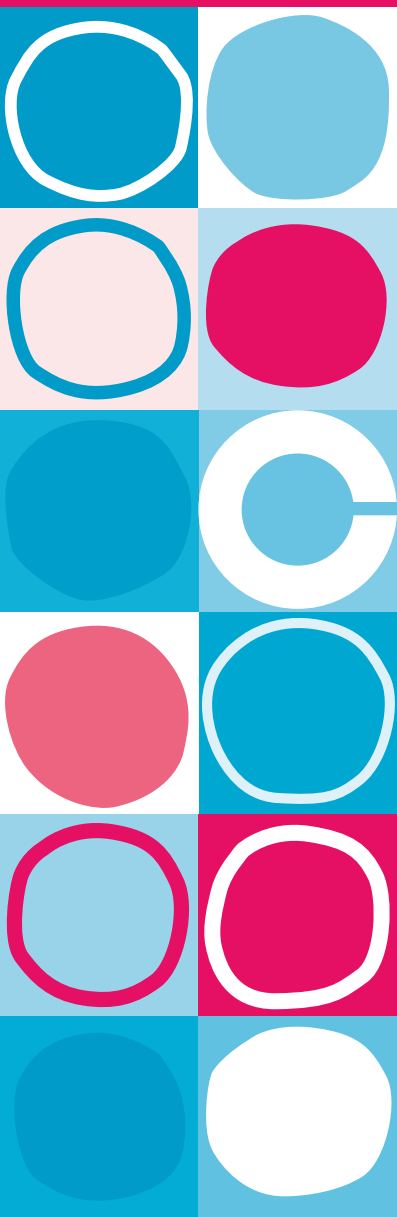

Učni načrt

GIMNAZIJA

PSIHOLOGIJA

Učni načrt

GIMNAZIJA

PSIHOLOGIJA

Splošna, klasična in strokovna gimnazija

OBVEZNI PREDMET IN MATURA (280 UR)

Učni načrt

PSIHOLOGIJA

Gimnazija; Splošna, klasična in strokovna gimnazija
Obvezni predmet in matura (280 ur)

Predmetna komisija:

mag. **Tanja Rupnik Vec**, Zavod RS za šolstvo, predsednica
dr. **Cirila Peklaj**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, članica
mag. **Alenka Kompare**, Srednja šola Srečka Kosovela Sežana, članica
mag. **Jasna Vuradin Popovič**, Gimnazija Murska Sobota, članica

Pri posodabljanju učnega načrta je Predmetna komisija za posodabljanje učnega načrta za psihologijo izhajala iz učnega načrta za psihologijo iz leta 1998, upoštevala je mnenja in nasvete učiteljev, svetovalcev in drugih strokovnjakov ter doslej objavljena dela slovenskih in tujih avtorjev v zvezi s poučevanjem psihologije.

Recenzenta:

dr. **Drago Žagar**
mag. **Barbara Debeljak**

Izdala: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo
Za ministrstvo: dr. **Milan Zver**
Za zavod: mag. **Gregor Mohorčič**

Uredili: **Katja Križnik** in **Nataša Purkat**
Jezikovni pregled: **Samia Žunič**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1:159.9

UČNI načrt. Psihologija [Elektronski vir] : gimnazija : splošna, klasična in strokovna gimnazija : obvezni predmet in matura (280 ur) / predmetna komisija Tanja Rupnik Vec ... [et al.]. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2008

Način dostopa (URL): http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_PSIHOLOGIJA_gimn_280_ur.pdf

ISBN 978-961-234-704-8 (Zavod RS za šolstvo)
1. Rupnik Vec, Tanja

239264768

Kazalo

---

1 OPREDELITEV PREDMETA	5
2 SPLOŠNI CILJI/KOMPETENCE	6
3 CILJI IN VSEBINE	7
3.1 Psihologija kot znanost	7
3.1.1 Predmet in metode psihologije	7
3.2 Čustva in motivacija	8
3.2.1 Čustva	8
3.2.2 Motivacija	9
3.3 Spoznavanje	10
3.3.1 Občutenje in zaznavanje	10
3.3.2 Učenje in pomnjenje	11
3.3.3 Mišljenje	12
3.4 Osebnost	12
3.4.1 Osebnost in razvoj osebnosti	12
3.4.2 Sposobnosti	13
3.5 Medosebni odnosi	14
3.5.1 Socializacija in skupine	14
3.5.2 Medosebni odnosi in komunikacija	15
3.5.3 Stališča, predsodki in moralni razvoj	15
4 PRIČAKOVANI DOSEŽKI/REZULTATI	17
5 MEDPREDMETNE POVEZAVE	18
6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	19
6.1 Vrstni red obravnave učnih vsebin	19
6.2 Doseganje ciljev in različnih ravni znanja pri pouku	19
6.3 Spodbujanje in razvoj kompetenc	21
6.3.1 Učenje učenja	21
6.3.2 Socialne in državljanske kompetence	21
6.3.3 Sporazumevanje v maternem jeziku	21
6.3.4 Samoiniciativnost in podjetnost	22
6.3.5 Matematične kompetence in temeljne kompetence v znanosti in tehnologiji	22
6.3.6 Kulturna zavest in izražanje	22
6.3.7 Digitalna in informacijsko-komunikacijska pismenost	23
6.4 Metode poučevanja in učenja	23
7 VREDNOTENJE DOSEŽKOV	24

1 OPREDELITEV PREDMETA

Psihologija je splošnoizobraževalen predmet, ki zajema temeljna znanstvena spoznanja o človekovi duševnosti, osebnosti, vedenju in življenju v družbi. Pri predmetu se dijaki seznanijo s temeljnimi metodami psihološkega proučevanja in raziskovanja ter povezujejo in primerjajo psihološka spoznanja z ustreznimi spoznanji na drugih znanstvenih področjih.

Glavni namen predmeta je posredovanje celostnega psihološkega pogleda na človeka in na njegovo življenje v družbi kot sestavino splošne izobrazbe posameznika v sodobnem svetu. Psihologija tudi omogoča in spodbuja uporabo psiholoških spoznanj v življenju posameznika in njegovih odnosih z drugimi.

2 SPLOŠNI CILJI/ KOMPETENCE

Pri učenju psihologije bodo dijaki/dijakinje:

- spoznali temeljne pojme in zakonitosti v psihologiji,
- se seznanili z znanstvenim spoznavanjem v psihologiji in se naučiti uporabljati nekatere raziskovalne metode,
- razvijali sposobnost kritične presoje rezultatov znanstvenega raziskovanja in sposobnost povezovanja le-teh z drugimi psihološkimi spoznanji,
- povezovali teoretična psihološka spoznanja z vsakodnevnimi izkušnjami in situacijami,
- razvijali zmožnost samorefleksije ter spreminjanja samega sebe in svojega ravnanja ter odgovornost za lastno razmišljanje, doživljanje in ravnanje,
- razvijali strategije vseživljenjskega učenja,
- razvijali spretnosti v medosebnih odnosih, se učili učinkovitega sporazumevanja, sodelovanja ter kakovostnih in odgovornih odnosov,
- razvijali zavest o različnih načinih ohranjanja psihičnega blagostanja posameznika in se jih učili uporabljati,
- po različnih bazah podatkov iskali, uporabljali in pravilno navajali raznovrstne vire s področja psihologije.

3 CILJI IN VSEBINE

Učni načrt navaja delitev znanj na splošna in posebna. Splošna znanja so opredeljena kot znanja, potrebna za splošno izobrazbo, in so namenjena vsem dijakom/dijakinjam, zato jih mora učitelj/učiteljica¹ obvezno obravnavati. Posebna znanja opredeljujejo dodatna ali poglobljena znanja, ki jih učitelj obravnava glede na zmožnosti in interese dijakov. Posebna znanja so pri vsakem poglavju zapisana v sklopu ciljev oziroma vsebin, označenih s pojmom »izbirno«.

3.1 Psihologija kot znanost

3.1.1 Predmet in metode psihologije

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- opredelijo psihologijo in jo razmejijo od drugih znanosti, razlikujejo poklic psihologa od drugih sorodnih poklicev,
- opišejo znanstveno metodo, razlikujejo med znanstvenim in neznanstvenim spoznavanjem in ju ponazorijo s primeri,
- razumejo pomen psihologije za posameznika in družbo ter zmorejo kritično presoditi možnost zlorabe psiholoških spoznanj,
- razumejo cilje psihologije in razlikujejo glavne psihološke panoge,
- razumejo in razlikujejo eksperimentalne ter opisne ali neeksperimentalne metode,
- razumejo in znajo uporabiti različne raziskovalne tehnike,
- razvijajo zmožnost kritičnega presojanja različnih psiholoških raziskav z metodološkega in etičnega vidika,
- načrtujejo in izvedejo preprosto psihološko raziskavo,
- razlikujejo in kritično vrednotijo različne psihološke smeri.

Izbirno:

- razumejo in kritično vrednotijo biološko smer v psihologiji,
- poznajo razvoj psihologije v Sloveniji,
- poglobljajo razumevanje znanstvenih metod in raziskovalnih tehnik.

VSEBINE

- opredelitev psihologije: duševni procesi, osebnost, vedenje,
- znanstvena metoda, znanstveno in neznanstveno spoznavanje duševnosti,
- cilji psihologije, panoge psihologije (teoretične in praktične),

---

¹ V nadaljevanju učitelj.

- eksperimentalne metode in opisne ali neeksperimentalne metode (opazovanje),
- raziskovalne tehnike: intervju, vprašalnik, ocenjevalne lestvice, psihološki test,
- zbiranje in obdelava podatkov: vzorčenje, različni prikazi podatkov, obdelava podatkov (srednje vrednosti, razpršenost itd.),
- psihoanaliza, behaviorizem ali vedenjska smer, humanistična smer, kognitivna smer.

Izbirno:

- biološka smer v psihologiji,
- opisne ali neeksperimentalne metode: študija primera, korelacijske raziskave; raziskovalne tehnike: sociometrična tehnika itd.

3.2 Čustva in motivacija

3.2.1 Čustva

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- opredelijo pojem čustva ter opišejo in s primeri ponazorijo značilnosti čustev,
- presojujejo pomen (funkcijo) čustev v različnih življenjskih situacijah,
- razvrščajo čustva po različnih merilih, jih opisujejo in ponazarjajo s primeri,
- poznajo nebesedno izražanje posameznih čustev in to znanje uporabljajo pri sporazumevanju,
- analizirajo in interpretirajo čustvovanje v konkretnih življenjskih situacijah,
- razumejo povezanost čustvovanja z drugimi duševnimi procesi in vedenjem,
- razumejo razvoj čustev ter ocenijo vlogo dednosti in učenja v čustvenem razvoju,
- razumejo čustveno zrelost ter se učijo ozaveščati in razumevati lastna čustva, razvijajo možnost uravnavanja čustev, občutljivost in empatijo za druge ljudi,
- poznajo primere raziskav s področja proučevanja čustvovanja in jih kritično presojujejo.

Izbirno:

- razumejo biološko podlago čustvovanja,
- razumejo katero od kognitivnih razlag čustvovanja, jo ponazorijo s primeri in uporabljajo pri interpretaciji lastnega ali tujega čustvovanja v konkretni življenjski situaciji,
- poznajo tehnike sproščanja, jih kritično ovrednotijo in uporabljajo,
- poglobljajo razumevanje nekaterih čustev in razvijajo sposobnost njihovega uravnavanja: ljubezen, zaljubljenost, ljubosumje itd.

VSEBINE

- pojem čustva, sestavni elementi čustva, značilnosti čustev: veselje, jeza, strah, ljubezen, žalost,
- vloga čustev (na primer prilagoditvena),
- različne razvrstitve čustev: temeljna in kompleksna čustva, afekti in razpoloženja,
- nebesedno izražanje čustev (način govorjenja, govorica telesa),

- čustvena zrelost: ustreznost čustev, uravnavanje čustev, raznolikost čustev,
- razvoj čustev, učenje čustev.

Izbirno:

- fiziološko vzburjenje in njegovo merjenje (poligraf), povezanost čustev z možgansko aktivnostjo,
- kognitivne teorije čustvovanja (npr. Ellis),
- tehnike sproščanja (avtogeni trening, joga, meditacija itd.),
- ljubezen in zaljubljenost, jeza, ljubosumje, žalost itd.

3.2.2 Motivacija

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- razumejo motivacijski proces ter analizirajo in interpretirajo ravnanje posameznika z vidika njegove motivacije,
- ozaveščajo lastno motivacijo in razvijajo strategije samomotiviranja za različne dejavnosti ter razumejo povezanost motivacije in uspešnosti na različnih življenjskih področjih,
- razumejo vplive zavestne in nezavedne motivacije na človekovo delovanje,
- razumejo različne načine zadovoljevanja potreb in jih ponazorijo s primeri,
- razlikujejo med frustracijo, konfliktom in stresom ter analizirajo njihov nastanek in posledice,
- razumejo različne dejavnike, ki vplivajo na načine spoprijemanja z obremenitvami,
- analizirajo čustvovanje, razmišljanje in ravnanje v konkretnih obremenjujočih situacijah ter presojujejo njihovo konstruktivnost in razvijajo učinkovitejše načine spoprijemanja z obremenitvami,
- poznajo primere eksperimentov s področja proučevanja motivacije in jih kritično presojujejo.

Izbirno:

- razumejo vpliv storilnostne motivacije in ravni aspiracije na ravnanje in dosežke posameznika,
- razumejo vpliv različnih pripisov (atribucij) na motivacijo za učenje ter analizirajo lastne in tuje razlage vzrokov (atribucij) učnega uspeha in neuspeha; raziskujejo njihov vpliv na učno motivacijo,
- razumejo različne teorije motivacije, jih medsebojno primerjajo, kritično vrednotijo in uporabljajo pri interpretaciji motivacije posameznika v vsakodnevnih življenjskih situacijah.

VSEBINE

- motivacijski proces (potrebe, motivacijska dejavnost, cilji, vrednote),
- notranja in zunanja motivacija, zavestna in nezavedna motivacija,
- hierarhija motivov po Maslowu,
- načini zadovoljevanja potreb: homeostatično in progresivno,
- frustracija, vrste konfliktov, stres v potek in posledice stresa,
- dejavniki spoprijemanja z obremenitvami (osebnostna čvrstost itd.), načini spoprijemanja: konstruktivno in nekonstruktivno, obrambni mehanizmi.

Izbirno:

- storilnostna motivacija, raven aspiracije,
- različne atribucije učnega uspeha in neuspeha,
- teorije motivacije (na primer psihoanalitične, humanistične teorije itd.).

3.3 Spoznavanje

3.3.1 Občutenje in zaznavanje

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- razumejo proces občutenja in zaznavanja ter presodijo pomen zaznavanja za človeka,
- razlikujejo čutne prage in jih ponazorijo s primeri ter razumejo senzorno adaptacijo na različnih zaznavnih področjih,
- opredelijo pozornost, na primerih razložijo ter presodijo pomen notranjih in zunanjih dejavnikov pozornosti, uporabijo ta znanja pri analizi in presoji življenjskih situacij, na primer oglaševanja,
- razumejo pomen zaznavne organizacije v procesu občutenja in zaznavanja (lik in podlaga, načela združevanja),
- razumejo zmotne zaznave in jih ponazorijo s primeri,
- analizirajo in presodijo vpliv različnih dejavnikov na zaznavanje.

Izbirno:

- razumejo biološko podlago procesov občutenja in zaznavanja.

VSEBINE

- proces občutenja, proces zaznavanja, elementi zaznavnega procesa (dražljaj, čutilo, čutnice, zaznavna središča v možganih),
- čutni pragi (absolutni prag občutka, diferencialni prag občutka), senzorna adaptacija,
- pozornost, notranji in zunanji dejavniki pozornosti,
- zaznavna organizacija, načela zaznavne organizacije (lik in podlaga, načela združevanja: na primer bližina, podobnost, zaprtost),
- zmotne zaznave: iluzije in halucinacije,
- psihološki dejavniki zaznavanja (motivacija, čustva, znanje in izkušnje).

Izbirno:

- struktura čutnih organov, različne čutnice, središča v možganih.

3.3.2 Učenje in pomnjenje

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- razumejo proces učenja in pojasnijo pomen učenja v življenju,
- pojasnijo, razlikujejo in s primeri ponazorijo različne oblike učenja ter presodijo učinkovitost posamezne oblike,
- pojasnijo proces pomnjenja in priklica informacij s tristopenjskim modelom spomina,
- pojasnijo in s primeri ponazorijo količinske in kakovostne (vsebinske) spremembe pri zapomnitvi gradiva,
- poznajo primere raziskav s področja proučevanja učenja in pomnjenja ter jih kritično presojujejo,
- razložijo in ocenijo pomen sposobnosti, motivacije, čustev in učnih stilov za učenje,
- poznajo in uporabljajo različne strategije za izboljšanje zapomnitve in uspešnejše učenje,
- uporabijo pridobljeno znanje o dejavnikih in strategijah učenja za uravnavanje lastnega procesa učenja: prepoznavajo lastne strategije učenja, ugotavljajo njihove prednosti in pomanjkljivosti ter načrtujejo izboljšave,
- razumejo pojem kompetenca in presojujejo pomen različnih kompetenc v različnih življenjskih situacijah.

Izbirno:

- poglobljajo poznavanje raznovrstnih strategij učenja in samoregulacije, jih uporabljajo, sistematično spremljajo in vrednotijo njihovo učinkovitost,
- poznajo in uporabljajo strategije učinkovitega branja; poznajo in uporabljajo katero od metod kritičnega branja besedil.

VSEBINE

- pojmi učenje, pomnjenje,
- oblike učenja: klasično pogojevanje, instrumentalno pogojevanje, modelno učenje, besedno učenje,
- tristopenjski model spomina (trenutni spomin, kratkotrajni spomin, dolgotrajni spomin),
- količinske in kakovostne spremembe v zapomnitvi,
- strategije učenja: ponavljanje, elaboracija, organizacija, načrtovanje, spremljanje, vrednotenje in uravnavanje itd.,
- učni stil (na primer vidni, slušni, kinestetični),
- kompetence (medosebne, učenje učenja itd.).

Izbirno:

- strategije učenja in samoregulacije,
- metode učinkovitega branja, metode kritičnega branja besedil.

3.3.3 Mišljenje

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- opredelijo pojem mišljenja, razlikujejo različne vrste mišljenja in presojuje njihov pomen v šolskih situacijah in vsakdanjem življenju,
- opredelijo in s primeri ponazorijo ustvarjalnost ter pojasnijo faze ustvarjalnega procesa,
- opredelijo in vrednotijo osebnostne značilnosti, ki vplivajo na ustvarjalnost,
- uporabljajo različne tehnike za spodbujanje ustvarjalnega mišljenja pri svojem delu,
- razumejo različne strategije reševanja problemov, jih uporabljajo in ob tem razvijajo kritično mišljenje,
- razumejo razvoj mišljenja po Piagetu,
- poznajo primere raziskav s področja proučevanja mišljenja in jih kritično presojujejo.

Izbirno:

- razvijajo zmožnost argumentiranja: analizirajo in presojuje kakovost lastnih in tujih argumentov; izgrajujejo lastne argumente.

VSEBINE

- pojem mišljenje, vrste (oblike) mišljenja: divergentno in konvergentno, realistično in domišljjsko, konkretno in abstraktno, deduktivno in induktivno sklepanje,
- ustvarjalnost in dejavniki ustvarjalnosti: divergentno mišljenje, znanje, avtonomnost, notranja motivacija, izkušnje itd.; faze ustvarjalnega procesa,
- tehnike spodbujanja ustvarjalnosti (na primer možganska nevihta, PMI),
- strategije reševanja problemov, zaprti in odprti problemi,
- stopnje razvoja mišljenja po Piagetu, proces miselne adaptacije.

Izbirno:

- argument, vrste razlogov, s katerimi podpiramo trditve (posamični primeri, konkretne izkušnje, znanstvena spoznanja itd.), zmote v argumentaciji.

3.4 Osebnost

3.4.1 Osebnost in razvoj osebnosti

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- razumejo pojem osebnost in osebnostna lastnost ter opišejo področja samopodobe; presojuje pomen realne samopodobe za človeka,
- razumejo pomen vplivov dednosti in vplivov okolja pri razvoju osebnosti in njihovo medsebojno povezanost,

- poznajo primere psiholoških raziskav, ki proučujejo pomen vplivov dednosti in okolja ter interakcijo med njimi in jih kritično vrednotijo,
- poznajo razvojne značilnosti v različnih obdobjih življenja in jih znajo povezati s svojim življenjem,
- razumejo, da posameznikov psihični razvoj traja vse življenje,
- razumejo in ovrednotijo temeljne značilnosti različnih teorij osebnosti.

Izbirno:

- razumejo možnosti samouravnavanja lastnega življenja (načrtovanje, odločanje) in jih uporabljajo pri ohranjanju psihičnega blagostanja,
- razumejo pojem dedljivosti in poznajo spoznanja vedenjskih genetikov o povezanosti genotipa in vplivov okolja,
- razumejo kompleksnost pojma duševno zdravje in poznajo najpogostejše duševne motnje ter različne pristope za njihovo obravnavo.

VSEBINE

- osebnost, osebnostna lastnost, samopodoba,
- vplivi dednosti in vplivi okolja, interakcija med dednostjo in okoljem, raziskave dvojčkov,
- razvojna obdobja (otročstvo, adolescenca, odraslost),
- teorije osebnosti: strukturne, psihoanalitične, vedenjske, humanistične in kognitivne teorije (po eno teorijo iz vsake skupine teorij).

Izbirno:

- dedljivost značilnosti, zmote pri razumevanju dedljivosti, povezanost genotipa z vplivi okolja,
- pojem duševnega zdravja, duševne motnje (depresija, anksiozne motnje, motnje hranjenja, odvisnost od drog itd.), psihološko svetovanje in psihoterapija.

3.4.2 Sposobnosti

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- opredelijo pojem inteligentnost ter pojasnijo in presodijo pomen inteligentnosti,
- razumejo eno od teorij inteligentnosti in ponazorijo njeno uporabnost na različnih področjih posameznikovega delovanja,
- razložijo odnos med inteligentnostjo in ustvarjalnostjo,
- presodijo pomen merjenja inteligentnosti,
- razumejo in presodijo medosebne in medskupinske razlike v inteligentnosti,
- poznajo primere raziskav s področja proučevanja inteligentnosti in jih kritično presojujejo.

Izbirno:

- razumejo več teorij inteligentnosti, jih primerjajo ter ovrednotijo z vidika eksperimentalne podpore.

VSEBINE

- sposobnosti, inteligentnost,
- teorija inteligentnosti (npr. Thurstone, Gardner itd.),
- IQ, merjenje inteligentnosti, testi inteligentnosti,
- medosebne in medskupinske razlike v inteligentnosti.

Izbirno:

- različne teorije inteligentnosti (Thurstone, Gardner, Cattell, Spearman itd.).

3.5 Medosebni odnosi

3.5.1 Socializacija in skupine

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- opredelijo pojem socializacija ter razložijo in ocenijo vpliv socializacije na človekovo osebnost,
- razložijo in ocenijo psihološke funkcije družine ter opišejo in s primeri ponazorijo načine vzgajanja (vzgojne stile),
- reflektirajo in pojasnijo pomen različnih socialnih vlog ter vpliv pripadnosti različnim skupinam na lastno doživljanje in vedenje.

Izbirno:

- poznajo primere raziskav s področja proučevanja socializacije in skupin ter jih kritično presojajo,
- razumejo temeljne značilnosti strukture in dinamike majhnih skupin ter to znanje uporabljajo pri interpretiranju dogajanja v njih.

VSEBINE

- socializacija (primarna, sekundarna, terciarna),
- družina: funkcije, vzgojni stili (avtoritarni, permisivni, avtoritativni, brezbrizni),
- socialna skupina (formalna in neformalna) in socialne vloge.

Izbirno:

- raznovrstne raziskave s področja proučevanja socializacije in skupin,
- struktura skupine, procesi v skupini, faze razvoja skupine.

3.5.2 Medosebni odnosi in komunikacija

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- razumejo in s primeri ponazarjajo različne vrste vedenja v medosebnih odnosih (prosocialno, proindividualno in disocialno),
- razlagajo in ocenjujejo posledice prosocialnega, proindividualnega in disocialnega vedenja za medosebne odnose,
- razumejo agresivno vedenje in razlagajo njegov razvoj z različnimi teorijami,
- poznajo značilnosti socialnega zaznavanja in razumejo vpliv socialnega zaznavanja na medosebne odnose,
- razumejo komunikacijske veščine in jih učinkovito uporabljajo pri sporazumevanju,
- analizirajo in presojujejo kakovost in učinkovitost komunikacije udeležencev v konkretni življenjski situaciji.

Izbirno:

- poznajo, razumejo in uporabljajo nekatere metode reševanja konfliktov,
- poznajo, razumejo in uporabljajo raznovrstne metode odločanja in vplivanja v skupini.

VSEBINE

- prosocialno vedenje (altruistično vedenje, sodelovanje), proindividualno vedenje (egoistično vedenje, tekmovanje, asertivno vedenje), disocialno vedenje,
- agresivno vedenje, teorije agresivnosti: biološka, vedenjska oziroma socialna, frustracijska,
- socialno zaznavanje, komunikacijske veščine.

Izbirno:

- metode reševanja konfliktov,
- metode odločanja in vplivanja v skupini.

3.5.3 Stališča, predsodki in moralni razvoj

CILJI

Dijaki/dijakinje:

- razumejo stališča, stereotipe in predsodke ter njihov nastanek in vpliv na vedenje in medosebne odnose,
- se učijo argumentirano zagovarjati lastna stališča, ozaveščajo lastne predsodke in razvijajo strpnost ter spoštovanje do drugih ljudi,
- razumejo vrednote, njihov razvoj in vpliv na doživljanje in ravnanje posameznika,
- razumejo razvoj moralnega presojanja in interpretirajo moralne presoje z vidika Kohlbergovih stopenj moralnega razvoja.

Izbirno:

- poznajo primere raziskav s področja proučevanja stališč, predsodkov, vrednot in moralnega odločanja ter jih kritično vrednotijo.

VSEBINE

- stališča (komponente stališč, oblikovanje in spreminjanje stališč); stereotipi, predsodki (vrste predsodkov, stopnje izražanja predsodkov),
- vrednote (kategorije vrednot in njihov razvoj),
- stopnje razvoja moralnega presojanja po Kohlbergu.

Izbirno:

- raziskave s področja proučevanja stališč, predsodkov, vrednot in moralnega razvoja.

4 PRIČAKOVANI DOSEŽKI/REZULTATI

Dijak/dijakinja:

- Pozna in razume nekatere temeljne pojme in modele psihologije ter jih uporablja pri analizi in interpretaciji ravnanja ljudi v vsakodnevnih situacijah (kompetenca raziskovanja in razumevanja naravnih in družbenih pojavov).
- Zmore samorefleksijo in uravnavanje lastnega razmišljanja, doživljanja in ravnanja v raznovrstnih situacijah:
  - v učnih situacijah: razume zakonitosti procesa učenja, raznovrstnih strategij učenja ter dejavnike, ki vplivajo na učenje; to znanje uporablja pri načrtovanju, zavestnem nadzoru in samostojnem uravnavanju lastnega procesa učenja (kompetenca učenje učenja),
  - v medosebnih situacijah: pozna raznovrstne socialne veščine (na primer poslušanje, spraševanje, samorazkrivanje, empatija, reševanje konfliktov itd.) in jih uporablja; razmišlja o svojih socialnih veščinah, identificira njihove prednosti in pomanjkljivosti ter jih sistematično nadgrajuje (socialne kompetence).
- Samostojno razišče določen psihološki problem (projekt, seminarska naloga, preprostejša raziskava itd.), pri čemer proces raziskovanja načrtuje, spremlja njegovo izvajanje in vrednoti lastne dosežke glede na vnaprej postavljene kriterije. Pri tem uporablja raznovrstne vire, tudi elektronske. Obravnavani problem ustrezno predstavi (temeljne kompetence v znanosti in tehnologiji, iniciativnost in podjetnost, digitalna in informacijsko-komunikacijska pismenost).
- Razpravlja o določenem psihološkem problemu: oblikuje stališče in ga utemelji z vidika psiholoških spoznanj (teorija, raziskave). Analizira lastne in tuje utemeljitve ter jih vrednoti. Ko razpravlja, upošteva kriterije kakovostnega sporazumevanja (temeljne kompetence v znanosti in tehnologiji, sporazumevanje v maternem jeziku, socialne kompetence).
- Analizira in interpretira rezultate psiholoških raziskav (tujih ali lastne preprostejše raziskave) (matematična kompetenca in temeljne kompetence v znanosti in tehnologiji, kritično mišljenje).
- Raziskuje razlike v razmišljanju, doživljanju in ravnanju pripadnikov različnih kultur in izsledke svojega raziskovanja ustrezno predstavi (kulturna zavest in izražanje, socialne kompetence).

Dijak/dijakinja dokazuje kompetence z raznovrstnimi preizkusi znanja in spretnosti ter z raznovrstnimi izdelki (na primer študije primera, analize besedil, predstavitev, miselni vzorci, seminarske naloge, refleksije, projekti, portfolio itd.). Obvezen izdelek za dijaka/dijakinjo je tudi individualna maturitetna seminarska naloga.

5 MEDPREDMETNE POVEZAVE

Številne vsebine, ki so vključene v učni načrt psihologije, so interdisciplinarne in se lahko povezujejo s spoznanji drugih znanosti, na primer sociologije (socializacija, družina, vrednote), filozofije (psihološke smeri, mišljenje, osebnost itd.), biologije (živčni sistem, možgani, dednost), matematike (razumevanje in interpretiranje rezultatov psiholoških raziskav), predmetom slovenskega jezika in književnosti (interpretacija doživljanja, razmišljanja in ravnanja literarnih junakov skozi prizmo psiholoških pojmov), predmetom tujega jezika (branje preprostejših strokovnih besedil v tujem jeziku) itd. Posebej pomembno pa je sistematično in načrtno sodelovanje učitelja psihologije s knjižnico in knjižničarjem, ki lahko dijakom nudi dodatne usmeritve in podporo pri iskanju, izbiranju in uporabi virov.

6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

6.1 Vrstni red obravnave učnih vsebin

Učitelj je v okviru učnega načrta avtonomen/avtonomna pri določanju števila ur, namenjenih obravnavi učne teme, in pri določanju zaporedja učne snovi. Predlagano zaporedje učnih vsebin je zgolj priporočilo, v okviru katerega učitelj načrtuje aktivnosti v razredu (obravnavanje, ponavljanje in utrjevanje snovi, preverjanje in ocenjevanje znanja). Temeljno vodilo in pogoj je, da se program realizira ob upoštevanju strokovnih in didaktičnih načel.

Učni načrt predvideva tudi določeno število ur (30 odstotkov) za obravnavo vsebin po strokovni presoji učitelja in v skladu z interesi dijakov/dijakinj. Obravnavanje vsebin, ki so označene kot izbirne, je prepuščeno presoji učitelja, lahko pa učitelj izbira tudi teme zunaj predlaganega okvira.

Deset ur (14 odstotkov) je namenjenih laboratorijskim vajam, ki se izvajajo v okviru prvih 70 ur pouka psihologije (v prvem letu). Kompetence, ki jih spodbujamo pri predmetu psihologija, vključujejo tudi pomembna proceduralna, ne le deklarativna znanja. Proceduralna znanja pa lahko razvijamo samo tako, da jih dijaki vadijo v različnih situacijah. Zgolj delo v manjših skupinah namreč omogoča kakovostno izvedbo dejavnosti, ki omogočajo uresničevanje naslednjih splošnih ciljev: dijaki razvijajo zmožnost samorefleksije ter spreminjanja samega sebe in svojega ravnanja ter odgovornost za lastno razmišljanje, doživljanje in ravnanje; razvijajo spretnosti v medosebnih odnosih, se učijo učinkovitega sporazumevanja, sodelovanja ter kakovostnih in odgovornih odnosov; razvijajo zavest o različnih načinih ohranjanja psihičnega blagostanja posameznika in se jih učijo uporabljati; zato je delo v majhnih skupinah v minimalnem obsegu 10 ur utemeljeno in smiselno. Z interakcijskimi vajami, socialnimi igrami, ponovitvami psiholoških eksperimentov in drugimi aktivnimi metodami povezujejo spoznanja psihologije z neposredno izkušnjo in tako sistematično dosegajo navedene cilje ter razvijajo nekatere temeljne kompetence, predvsem socialne kompetence, učenje učenja ter samoiniciativnost in podjetnost.

Sedemdeset ur pouka je namenjenih dijakovi izdelavi maturitetne seminarske naloge.

6.2 Doseganje ciljev in različnih ravni znanja pri pouku

Pri predmetu psihologija dosegamo različne cilje in razvijamo različne kompetence, ki vključujejo psihološka spoznanja, veščine (medosebna komunikacija itd.), stališča in vrednote (pozitiven odnos do sebe, drugih ljudi in kultur). Ker poleg znanja spodbujamo tudi druge vidike kompetenc, lahko to dosegamo zgolj z aktivnimi metodami dela, vajami in praktičnim izvajanjem.

Spoznavne kompetence dosegamo na treh ravneh: 1. poznavanje, 2. razumevanje in uporaba ter 3. višji cilji (analiza, sinteza, invencija, raziskovanje in eksperimentiranje itd.). Vse tri spoznavne ravni so med seboj tesno prepletene: višjih ciljev ni mogoče dosegati, če dijaki ne poznajo in razumejo temeljnih pojmov in vsebin, ta znanja pa morajo znati tudi uporabiti v različnih situacijah in primerih. Razvijanje razumevanja temeljnih konceptov je učinkovitejše, če jih dijaki konstruirajo skozi in skupaj z višjimi cilji ter procesnimi znanji, npr. skozi primerjanje, raziskovanje, presojanje po kriterijih.

Raven poznavanja obsega naloge, ki dijaka in dijakinjo usmerjajo v prepoznavanje, navajanje, naštevanje, opisovanje, obnavljanje, opredeljevanje, poimenovanje. Poznavanje dejstev, principov, eksperimentov itd. je nujen predpogoj za doseganje ciljev na višjih ravneh.

Raven razumevanja in uporabe zajema odgovore na vprašnji zakaj in kako oziroma naloge, ki dijaka usmerjajo v navajanje lastnih primerov, razlago odnosov med pojavi, uporabo naučenih principov v neznanih situacijah.

Višji cilji pa obsegajo *analizo*, *sintezo* in *vrednotenje* raznovrstnih pojavov (situacij, trditev, besedil, eksperimentov, ravnanja, perspektive govorcev itd.). Analiza predpostavlja členitev na sestavne dele (razlikuj, razčleni, primerjaj, interpretiraj itd.), sinteza izgradnjo novih celot (poveži, sestavi, izpelji, napovej itd.), vrednotenje pa presojo na temelju jasno opredeljenih kriterijev.

Pri načrtovanju dejavnosti in miselnih izzivov naj učitelj razmišlja tudi o temeljnih miselnih procesih, ki jih posamezna dejavnost oziroma problemska situacija izzove. Tako naj dijaku/dijakinji omogoči, da v dejavnostih primerja, razvršča, razmišlja induktivno in deduktivno, rešuje probleme, eksperimentira, napoveduje, argumentira in izgrajuje podporo lastnim stališčem.

Druga dva vidika kompetenc (spretnostni in vrednotni) se nanašata na razvijanje različnih čustvenih, motivacijskih, učnih, miselnih in socialnih spretnosti ter kompetenc dijaka/dijakinje, na primer sposobnosti sporazumevanja, reševanja medosebnih konfliktov, konstruktivnega soočanja z obremenitvami, ustreznega uravnavanja čustev, učinkovitega načrtovanja učenja in razvijanja učnih strategij ter ustvarjalnega in kritičnega mišljenja. Njihovo uresničevanje predpostavlja učenje, ki temelji na refleksiji osebne izkušnje posameznika, umeščene v kontekst strokovnih pojmov, in izvajanju (treningu) teh veščin. Psihologija lahko veliko pripomore k spodbujanju socialnega in osebnostrnega razvoja dijakov/dijakinj.

Pomembno je, da učitelj upošteva individualne potrebe, interese in zmožnosti dijakov, kar je še posebej pomembno pri poučevanju dijakov s posebnimi potrebami. Poučevanje in preverjanje ter ocenjevanje znanja naj v teh primerih učitelj individualizira oziroma v celoti prilagodi posebnostim dijaka, pri tem pa upošteva veljavni pravilnik ter individualni program dijaka s posebnimi potrebami.

6.3 Spodbujanje in razvoj kompetenc

Učitelj psihologije lahko z ustreznimi načini dela spodbuja razvoj raznovrstnih kompetenc dijakov. V nadaljevanju navajamo nekaj primerov.

6.3.1 Učenje učenja

Učitelj psihologije omogoča učenje učenja, kadar dijake in dijakinje usmerja v refleksijo o lastnem procesu učenja, k spoznavanju lastne učne strategije in naravnosti ter jih spodbuja, da se učijo učenje načrtovati, zavestno nadzirati in samostojno uravnati. Še posebej pomembno izhodišče za razvoj te kompetence je obravnava učnega poglavja Učenje in pomnjenje oziroma obravnavanje zakonitosti procesa učenja, ki je eden temeljnih duševnih procesov. Ob obravnavi tega poglavja dijaki/dijakinje usvajajo temeljne pojme s tega področja, izgrajujejo razumevanje zakonitosti procesa učenja, raznovrstnih oblik učenja ter dejavnikov, ki vplivajo na učenje (strategije, metode in tehnike učenja, stili učenja, motivacijske in čustvene značilnosti dijakov itd.) v konkretni učni situaciji, in se učijo vsa ta znanja uporabljati. V tem procesu izgrajujejo temeljni teoretski okvir, ki je lahko orodje za nadaljnjo samorefleksijo in samoregulacijo učenja pri tem predmetu, pri drugih učnih predmetih ter v učnih situacijah v življenju. S tem učitelj psihologije spodbuja procese vseživljenjskega učenja.

6.3.2 Socialne in državljanske kompetence

Učitelj psihologije omogoča učenje socialnih veščin, kadar dijake/dijakinje usmerja v refleksijo o lastnih socialnih veščinah v konkretnih življenjskih situacijah, v analizo lastnih prednosti in pomanjkljivosti ter v preseganje slednjih. Ob obravnavi različnih tematskih sklopov (na primer osebnost, medosebni odnosi, motivacija, mišljenje itd.) dijaki/dijakinje izgrajujejo razumevanje temeljnih pojmov in zakonitosti v razmišljanju, doživljanju in ravnanju posameznika, s tem pa pojmovno mrežo, ki usmerja in olajšuje samorefleksijo. V samorefleksijo in samoregulacijo socialnih veščin usmerja dijake/dijakinje tudi pri delu v skupinah in s sistematičnim treningom veščin pri laboratorijskih vajah (izvajanih v okviru prvih 70 ur pouka psihologije).

6.3.3 Sporazumevanje v maternem jeziku

Učitelj psihologije omogoča učenje sporazumevalnih zmožnosti, kadar dijake/dijakinje spodbuja k branju raznovrstnih besedil, ki obravnavajo psihološko problematiko, oziroma k analizi in kritični presoji teh besedil. Razvoj te kompetence omogoča tudi razpravo o obravnavani snovi. Dijake in dijakinje usmerja v izmenjevanje izkušenj, kar je izhodišče za izpeljavo raznovrstnih sklepov, včasih ugotavljanje zakonitosti. Učitelj dosega cilje poučevanja z različnimi aktivnimi metodami učenja, ki dijake/dijakinje spodbujajo k dejavnostim, ki razvijajo sposobnosti pisanega in ustnega sporazumevanja. Sporazumevalne zmožnosti lahko razvijamo z omenjenimi dejavnostmi ob obravnavi vseh poglavij predmeta psihologije in pri laboratorijskih vajah.

6.3.4 Samoiniciativnost in podjetnost

Učitelj psihologije omogoča (spodbuja) razvoj podjetniških spretnosti (veščin) in naravnosti, kadar dijake/dijakinje usmerja v reševanje problemov, načrtovanje, organiziranje in odločanje: kadar jih spodbuja, da si na primer ob obravnavi neke psihološke tematike postavljajo raznovrstna vprašanja, nato pa jih usmerja, da samostojno iščejo odgovore nanje; kadar jih spodbuja k iskanju rešitev za določene probleme, izdelavi načrta reševanja tega problema (na primer pri načrtovanju raziskovalne naloge, projekta) ter uresničevanju načrtovanih dejavnosti (na primer izvedbi projekta, izdelavi avtentične naloge). Pomembno je, da dijake/dijakinje usmerja v samorefleksijo o razmišljanju, doživljanju in ravnanju v teh dejavnostih in jim omogoči, da spremljajo svoj napredek glede na jasno predstavljene in vnaprej oblikovane kriterije (na primer kakovostna komunikacija, uporaba virov, učinkovito sodelovanje z drugimi).

6.3.5 Matematične kompetence in temeljne kompetence v znanosti in tehnologiji

Učitelj psihologije dijake in dijakinje spodbuja k razvoju matematične kompetentnosti, ko jih usmerja v analizo in interpretacijo rezultatov, ki so podani z matematičnimi sredstvi (diagrame, tabele itd.), ter v primerjavo svoje interpretacije z interpretacijo avtorja. Temeljno razumevanje statistike razvija in spodbuja tudi v primeru, ko dijaki/dijakinje ugotavljajo in interpretirajo svoje rezultate na izbranem psihološkem testu (vprašalniku) ter jih primerjajo z rezultati sošolcev.

6.3.6 Kulturna zavest in izražanje

Učitelj psihologije spodbuja razvoj medkulturne kompetence, kadar dijake in dijakinje usmerja v proučevanje razlik v razmišljanju, doživljanju in ravnanju pripadnikov različnih kulturnih okolij, na primer v raziskovanje kulturno pogojenih razlik v načinih izražanja čustev, v vrednotnih sistemih, stališčih, naravnostih v komunikaciji. Dijake/dijakinje ob obravnavi psihičnih procesov, osebnosti in vedenja spodbuja k analizi lastnega doživljanja in ravnanja. Spodbuja jih tudi, da pri poglavjih *Socializacija in skupine*, *Medosebni odnosi in komunikacija*, *Stališča*, *predsodki in moralni razvoj* kritično razmišljajo o značilnostih večkulturnih in večetničnih skupnosti ter sistematično razmišljajo o lastnem odnosu do raznovrstnih kultur in ga ozaveščajo.

Kulturna vzgoja je sestavni del vseh predmetov in eden izmed temeljev posameznikovega ustvarjalnega pristopa do kulturnega, estetskega, etičnega. Zato naj tudi učitelj psihologije dijake spodbuja k spremljanju kulturnih dejavnosti in aktivnemu vključevanju vanje ter raziskovanju vloge umetniškega izražanja posameznika v njegovem osebostnem razvoju in življenju v skupnosti.

6.3.7 Digitalna in informacijsko-komunikacijska pismenost

Učitelj psihologije omogoča razvoj digitalne in informacijsko-komunikacijske pismenosti, kadar dijake in dijakinje spodbuja, da z namenom razvoja poglobljenega razumevanja psiholoških zakonitosti raziskujejo podatkovne baze in druge vire. V ta namen dijake napoti tudi v knjižnico, kjer vire samostojno iščejo in jih selekcionirajo. To kompetenco spodbuja tudi, kadar dijake/dijakinje usmerja, da z informacijsko tehnologijo iščejo, zbirajo, obdelujejo podatke, jih analizirajo in kritično ovrednotijo ter nazadnje z informacijske tehnologije tudi oblikujejo in predstavijo. Pri tem jih spodbuja, da pripravijo predstavitev referata, seminarske naloge ipd. ob podpori elektronskih prosojnic, obdelajo podatke s statističnimi programskimi orodji, kot je na primer Excel itd.

6.4 Metode poučevanja in učenja

Pouk psihologije naj bo pester in dinamičen, tako z vidika uporabljenih učnih metod kot z vidika uporabljenih organizacijskih oblik.

Pouk naj bo aktiven, takšen, da dijakom in dijakinjam omogoča refleksijo izkustva, avtonomijo v razmišljanju, kritično analizo in ustvarjalnost: reševanje problemov, debata, delo z besedili (analiza, evalvacija, primerjava), igranje vlog in simulacije, interaktivne igre, študije primera, projektno učno delo, eksperimentiranje in vaje. Razlaga naj bo problemsko obarvana, temelji naj na raziskavah. Frontalno delo naj se izmenjuje z individualnim in skupinskim (sodelovalno učenje). Ključnega pomena je tudi navezovanje novih psiholoških pojmov na predznanje dijakov in dijakinj, prepoznavanje njihovih laičnih pojmovanj in spreminjanje le-teh, ko so zmotna (neutemeljena, nasprotujoča znanstvenim spoznanjem).

7 VREDNOTENJE DOSEŽKOV

Pri predmetu psihologija učitelj uporablja različne načine preverjanja znanja: pisne in ustne preizkuse, ocenjuje veščine in samostojne izdelke.

Pri pisnem preverjanju učitelj uporabi različne tipe nalog. S samostojnimi in skupinskimi izdelki dijakov (na primer z referati, raziskovalnimi nalogami, raznovrstnimi projekti in različnimi avtentičnimi nalogami) učitelj preverja različne veščine (veščine sodelovanja in komunikacije, argumentacije, uporabo raziskovalne metodologije).

Učitelj lahko preverja obvladovanje določenih kompetenc tudi prek različnih vaj, nastopov in praktičnega izvajanja. Dijake spodbuja k zavestni refleksiji lastnega napredovanja pri vseh teh kompetencah. Usmerja jih v samorefleksijo in samoocenjevanje, s tem pa v ozaveščanje in prevzemanje (so)odgovornosti za lastne dosežke in razvoj.

GIMNAZIJA

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

